

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Lissabonin strategian välitarkastelusta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan suuri valiokunta on 27 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Lissabonin strategian välitarkastelusta (E 84/2004 vp) valtiovarainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Lisäksi suuri valiokunta on lähettänyt asiaan liittyvät jatkokirjelmät 1. VNK 03.12.2004 (läh. 10.12.2004) ja 2. VNK 10.02.2005 (läh. 11.2.2005) valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Maria Blässar, valtioneuvoston kanslia
- finanssineuvos, apulaisosastopäällikkö Ilkka Kajaste ja finanssineuvos Ilkka Mytty, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Antti Riivari, kauppa- ja teollisuusministeriö
- johtaja Jari Romanainen, Tekes
- ylijohtaja Reino T. Hjerppe, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Komission ehdotus

Lissabonin strategia hyväksyttiin Lissabonin huippukokouksessa vuonna 2000, ja sen tavoitteena oli tehdä Euroopasta maailman dynaamisen ja kilpailukykyisin alue vuoteen 2010 mennessä. Strategian toimeenpano on kuitenkin epäonnistunut, eikä asetettuja tavoitteita ole saavutettu. Eurooppa-neuvosto asetti maaliskuussa 2004 Wim Kokin johtaman työryhmän valmistelemaan Lissabonin strategian välitarkistusta. Kokin raportti valmistui marraskuussa 2004, ja komissio on sen pohjalta laatinut 2.2.2005 ns. kevätraportin maaliskuussa kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Kevätraportissa ehdotetaan, että Lissabonin strategia tulisi jatkossa fokusoida kasvuun ja työllisyyteen. Komission

mukaan tämä onnistuu parhaiten keskittymällä kolmeen teemaan: 1) Euroopan tulee olla houkutteleva kohde investoinneille ja työnteolle, 2) osaaminen ja innovaatiot ovat Euroopan kasvun moottoreita ja 3) EU:n toimintaympäristöä on kehitettävä niin, että yritysten mahdollisuudet tarjota lisää ja parempia työpaikkoja paranevat. Komissio nimeää kolmen keskeisen teeman puitteissa kymmenen painopistettä, joihin tulisi jatkossa keskittyä. Komissio tuo esille myös ajatuksen kumppanuudesta kasvun ja työllisyyden edistämiseksi, jota tukisivat EU-tason toimintaohjelma sekä kansalliset toimintaohjelmat, joissa tulisi sitoutua uudistuksiin. Komissio ehdottaa uudistuksia myös ohjelman hallinnointiin. Eräänä uutuutena olisi Herra tai Rouva Lissa-

bon, jonka jokainen hallitus nimeäisi koordinoimaan strategian eri elementtejä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on kevätraporttia koskevassa kannanotossaan pitänyt komission esittämiä perusviestejä hyvinä. Keskittyminen nyt kasvuun ja työllisyyteen on sopusoinnussa sosiaali- ja ympäristötavoitteiden edistämisen kanssa. Uudistuksen onnistuminen edellyttää, että EU-alueen taloudellinen dynamiikka vahvistuu, mikä edellyttää vuorostaan makrotaloudellista vakautta.

Suomi katsoo, että Lissabon-toimintaohjelma on liian laaja ja sisältää toimenpidesuosituksia, jotka ovat osittain päällekkäisiä ja erimitallisia. Eurooppa-neuvoston ei tulisi hyväksyä Lissabon-toimintaohjelmaa sellaisenaan, vaan se tulisi analysoida ja käsitellä Eurooppa-neuvoston jälkeen, jotta siihen voidaan jatkossa sitoutua.

Suomi pitää myös tärkeänä, että strategian hallinnointia yksinkertaistetaan ja tehostetaan, ja kannattaa kansallisten Lissabon-toimintaohjelmien laatimista. Valtioneuvosto ei pidä Herra tai Rouva Lissabonin nimittämistä hallitukseen tarpeellisena, mutta voi harkita sitä jäsenmaiden kansallisen koordinaation parantamiseksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lissabonin strategian toteuttaminen on ollut alusta lähtien ongelmallista. Keskeisinä syinä epäonnistumiseen pidetään paitsi maailmantalouden heikkoa tilannetta myös sitä, että jäsenmaat eivät ole käytännössä sitoutuneet asetettuihin tavoitteisiin. Näin määrätietoiset poliittiset toimet ovat puuttuneet. Ohjelmaan on myös sisällytetty liikaa asioita, ja koordinaatio on ollut heikkoa. Strategian toimeenpanon terävöittäminen ja tehostaminen onkin välttämätöntä Euroopan jäädessä yhä enemmän jälkeen USA:n ja eräiden Aasian alueiden talouskasvusta. Tavoitteiden saavuttaminen on käytännössä erittäin haasteellista, etenkin kun kilpailijamaat ja -alueet menevät koko ajan eteenpäin, jolloin edes Lissabonin päämäärien saavuttaminen ei välttämättä tuo riittävää kilpailukykyä.

Komission nyt antama ehdotus on joka tapauksessa selkeä parannus nykytilanteeseen. Ohjelmaa on tiivistetty ja sen toimeenpanoa on tarkoitus yksinkertaistaa ja virtaviivaistaa. Tavoitteet ovat luonnollisesti kannatettavia, ja niiden eteenpäin menoa tulee tukea. On huolehdittava erityisesti siitä, että jatkossa toiminta fokusoidaan aiempaa tiiviimmin kilpailukykyä parantaviin toimiin. Toimeenpanoon on lisäksi saatava joustavuutta, dynaamisuutta ja konkreettisuutta. Aivan keskeinen vaatimus ohjelman

onnistumiselle on se, että jäsenvaltioiden hallitukset ottavat todellisen vastuun ohjelman toteuttamisesta kansallisella tasolla ja sitoutuvat siihen poliittisesti.

Valtiovainvaliokunta toteaa, että julkisen talouden kestävyys on perusedellytys vahvalle ja vakaalle talouskasvulle pitkällä aikavälillä. Onkin tärkeää, että Lissabonin ohjelma integroidaan selkeästi vakaus- ja kasvusopimukseen. Valiokunta korostaa myös talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen merkitystä talouspolitiikan koordinaation keskeisenä välineenä.

Valiokunta kiinnittää huomiota ympäristö- ja sosiaalitavoitteiden huomioon ottamiseen. Niitä ei tule käsitellä irrallaan työllisyyttä ja kasvua koskevista tavoitteista, vaan ne tulee nähdä elementteinä, joilla voidaan tukea kasvua ja työllisyyttä. On myös tärkeää, että kestävä kehityksen strategia otetaan huomioon Lissabonin strategian toteuttamisessa. Valiokunta korostaa ekotehokkaiden innovaatioiden ja ympäristöteknologioiden merkitystä ja pitää valtioneuvoston tapaan tärkeänä, että ympäristöteknologian toimintaohjelman rahoitukseen suunnataan varoja myös EU:n kilpailukykyä ja innovaatioita koskevasta puiteohjelmasta.

Valiokunta korostaa muutoinkin tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkitystä tuottavuuden kasvussa ja kilpailukykyyn parantamisessa.

Jäsenmaiden on sitouduttava kansallisella tasolla huolehtimaan innovaatiojärjestelmien kehittämisestä sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan resursseista. EU-rahoitus ei saa korvata kansallisia tutkimuspanoksia eikä jäsenmaiden julkisten panostusten jälkeenjääneisyyttä, vaan sen on tuotava lisäarvoa kansalliseen toimintaan. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että T&K-panostuksilla tulee saada aikaan todellista vaikuttavuutta ja että tutkimustulosten hyödyntämistä tehostetaan. Kaiken kaikkiaan on tärkeää, että osaaminen pystytään kääntämään kasvuksi.

Euroopan kilpailukyvyyn vahvistaminen edellyttää toimivien sisämarkkinoiden ohella myös sitä, että EU:n ulkopuolisten maiden kanssa käytävää kaupankäyntiä kehitetään. Tämä on erityisen tärkeää Suomen kaltaisille maille, jotka sijaitsevat unionin reuna-alueilla ja joiden kaupasta tuntuva osa käydään EU:n ulkopuolisen maan kanssa.

Lissabonin strategian eräs keskeinen ongelma on ollut tavoitteiden ympärille kehitetty laaja ja monimutkainen seuranta- ja raportointijärjestelmä. Valiokunta pitääkin erittäin tervetulleena komission ehdotusta, jonka mukaan strategian hallinnointia uudistetaan ja raportointijärjestelmää kevennetään. Tähän liittyen komissio ehdottaa nykyisten raportointivelvoitteiden koordinoimista yhdeksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Näin toimenpiteet voidaan räätälöidä kunkin maan tarpeita vastaaviksi, mikä osaltaan lisää hallitusten sitoutumista

ohjelmaan. Myös kansallisten parlamenttien ja etujärjestöjen osallistuminen ja sitouttaminen kansalliseen raportointiin on olennainen parannus nykykäytäntöön.

Komission laatiman erillisen Lissabon-toimintaohjelman tavoitteiden ja keinojen välillä on edelleen suuri ristiriita. Ohjelma on laaja ja toimenpidesuosituksukset ovat osittain päällekkäisiä. Ehdotusten käytännön toteutusta ei ole selvitetty, ja sisällöt ovat monilta osin vielä täsmentämättä. Kuten valtioneuvosto on todennut, Eurooppa-neuvoston ei tulisi hyväksyä Lissabon-toimintaohjelmaa sellaisenaan, vaan sitä tulisi vielä analysoida ja täsmentää. Näin ohjelman sitovuutta voitaisiin parantaa ja siihen saataisiin lisää tehokkuutta ja konkreettisuutta.

Valtioneuvosto ei pidä Herra tai Rouva Lissabonin nimittämistä hallitukseen tarpeellisena, mutta voi harkita sitä jäsenmaiden kansallisen koordinaation parantamiseksi. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että tällainen menettely ei ole paras keino strategian edistämiseen, vaan jäsenmaille tulee antaa valtuudet itse päättää tavasta, jolla tarpeellinen kansallinen koordinaatio järjestetään.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä todetuin huomautuksin.

VaVL 3/2005 vp — E 84/2004 vp

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Virpa Puisto /sd
jäs.	Christina Gestrin /r	Markku Rossi /kesk
	Jyri Häkämies /kok	Anni Sinnemäki /vihr
	Kyösti Karjula /kesk	Irja Tulonen /kok
	Jari Koskinen /kok	Kari Uotila /vas
	Pekka Kuosmanen /kok	vjäs. Mikko Immonen /vas (osittain)
	Reijo Laitinen /sd	Esko Kiviranta /kesk
	Maija-Liisa Lindqvist /kesk	Eero Lämsä /kesk
	Mika Lintilä /kesk	Maija Perho /kok
	Pirkko Peltomo /sd	Pia Viitanen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko.